

БАНК В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ РЕІНЖИНІРИНГУ: ТЕОРЕТИЧНО-СУТТЄВІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті розглядається аналіз визначень банку здійснено пошук особливих характеристик, що банк як комерційне підприємство особливого типу в умовах застосування реінжинірингу.

Ключеві слова: банк, реінжиніринг, підприємство, бізнес-процеси

Вступ. Сучасний етап розвитку банківської системи України (з кінця вересня 2008 року до сьогодні), характерними рисами якого є: високий рівень ризиків, недостатня капіталізація банків, зростання частки іноземного капіталу, розвиток нових небанківських установ, територіально розгалужена структура банків, велика кількість малих банків, невисокий рівень довіри населення, відрив фінансового ринку від реального сектора економіки, зростання кредитної заборгованості [1], вимагає від банків підвищення якості та кількості фінансових послуг, їх конкурентоздатності на основі застосування досягнень науково-технічного прогресу, нових форм господарювання та сучасних методів управління. Одним з можливих шляхів вирішення такої ситуації покликан реінжиніринг бізнес-процесів, як засіб, що дозволяє координувати діяльність у складних умовах розвитку. Головною метою реінжинірингу є успішний і стабільний розвиток, сприяння швидким змінам в економіці, що забезпечують не тільки збереження місця на ринку, але і досягнення у відносно короткі терміни зміни організації управління, міцного фінансового стану, високого суспільного іміджу. Тому, однією із умов для застосування реінжинірингу в банківських бізнес-процесах постає необхідність визначення сутності банку як комерційного підприємства особливого типу, його відмінність та схожість з виробничими, торгівельними, посередницькими та іншими підприємствами в будові ринкової конструкції економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень. Сутність визначення банку зосереджує увагу таких зарубіжних, українських учених та фахівців-практиків, як: Долана Е.Дж., Коха Т.У., Роуза П., Рівуара Ж., Савлука М., Мороза А., Кузьміна О., Мельника О., Осовської Г., Гетьманцева Д., Васюренко О., Орлюка О., Федорова Б., Лаврушина О., Азаренкової Г., Дікань Л., Новосельцевої Т. та інших. Розглядаючи та аналізуючи визначення банку, які запропоновані зазначеними науковцями можна стверджувати, що на сьогодні чітко визначені зміст, місце і роль банку як необхідної складової системи економічних відносин і закладено теоретичний фундамент подальшого дослідження різноманітних аспектів його практичної реалізації. У зв'язку із зазначеною вище проблемою гостро необхідним стає дослідження теоретичних питань банку у сфері застосування реінжинірингу.

Метою даної роботи є аналіз можливих визначень банку та пошук особливих характеристик, що визначає банк як комерційне підприємство особливого типу в умовах застосування реінжинірингу.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Банки об'єктивно перебувають у центрі багатьох суперечливих, кризових та важкопрогнозованих явищ. Необхідність глибокої всебічної оцінки сутності банку у процесі детального розгляду їх бізнес-процесів, які мають специфічний характер ніж бізнес-процеси інших суб'єктів

господарювання, зумовлена визначенням тієї ролі, яку відіграє банк в системі економічних відносин.

Науковці та спеціалісти сфери банківської справи не мають однозначної думки щодо визначення категорії «банк». Цей термін походить від італійського «banco» й означає «конторка», «лава», «стіл», за яким здійснювався обмін грошей. Французьке слово «bancue» означає «скриня», тобто вказує на функцію збереження чогось цінного. Багатьма мовами світу слово «банк» завдяки його єдиним кореням має аналогічне значення: bank (англ., нім.), banco (італ., ісп.), bancue (фр.). В українській мові це слово почало вживатися давно за посередництвом французької мови.

Отже, визначення банку як найбільш повне, що включає в собі всі найбільш характерні особливості задекларовані у Законі України «Про банки та банківську діяльність» [2], тобто банк – це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Поняття банку у Великому економічному словнику [3] визначається як грошово-кредитний інститут, що здійснює різноманітні види операцій з грошовими коштами та цінними паперами, надає фінансові послуги уряду, підприємствам, громадянам та один одному.

Енциклопедія банківської справи України [4] розглядає банк як особливу грошово-кредитну установу, економічну інституцію, яка діє на фінансовому ринку, акумулює тимчасово вільні грошові кошти і заощадження, надає кредити, здійснює грошові розрахунки, операції з векселями, іноземною валютою, золотом, коштовним камінням, випускає в обіг (емітує) гроші та цінні папери, надає різноманітні послуги фінансово-економічного характеру, виконує інші функції.

Зарубіжні дослідники [5, 6] визначають банку як:

- інститут, який поєднує різноманітні види фінансової діяльності, що має все більш диференційовані форми організації та присутній на все більш сегментованих ринках;

- фінансовий посередник, який виконує унікальну функцію по обслуговуванню інших суб'єктів економіки;

Згідно Господарського кодексу України [7], банк можна віднести до підприємств з особливим статусом. Так, відповідно до статті 62 Господарського Кодексу України, підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами. Стаття 334 Господарського Кодексу України визначає банки як фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах і на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків громадян та юридичних осіб.

Разом з цим банк як підприємство має свою специфіку, бо його діяльність відрізняється від діяльності багатьох підприємств. Ці відмінності полягають у такому.

1. Банк - це торгове підприємство. Через банки здійснюється фінансування різних галузей економіки, купівля-продаж цінних паперів, посередницькі угоди, управління майном. І в цьому розумінні банк можна розглядати як підприємство, що торгує особливим ресурсом - грошима. Втім, існує відмінність банку й від торговельного підприємства:

- по-перше, при торгівлі товар змінює свого власника, іде від продавця до покупця, при кредитуванні (одному з основних видів діяльності банку) власник вартості, що позичається, залишається колишнім;

- по-друге, в торговельній угоді продавець одержує еквівалент свого товару - гроші, при кредиті кредитор повертається не тільки спочатку позичена вартість, але й надбавка до неї у вигляді позичкового відсотка.

2. Банк - це посередницьке підприємство, яке погоджує інтереси кредитора і позичальника, здійснюючи тим самим перелив коштів з однієї сфери господарства (сектора економіки) в іншу (інший). Проте на відмінність від індивідуального кредитора ресурси в банку втрачають свій первісний вигляд. До того ж банк - це посередницьке підприємство особливого типу. Банк - не тільки посередник між кредитором і позичальником, а й сам у повсякденній своїй діяльності одночасно і кредитор, і позичальник, тому що щодня і віддає свої ресурси, і отримує чужі.

3. Банк - це кредитне підприємство особливого типу. Відмінність між банком і кредитом полягає в тому, що кредит - це відношення як у грошовій, так і у товарній формі. У банку ці відношення сконцентровані, набувають форми фінансових стосунків і проходять переважно у вигляді грошових потоків. Це обумовлено тим, що завдяки саме грошовій формі капітал може безпосередньо перетворюватися у різні функціональні форми.

4. Банк - це автономне підприємство, що пов'язане з уявленням про банк як про відкриту складну динамічну систему, яка зберігає свою відому незалежність і від держави. Це зумовлене тим, що банк працює на власних ресурсах, у межах економічних нормативів, але незалежно від політичних вказівок центральної та місцевої влад, що суперечать його цілям.

5. Банк - це спеціалізоване підприємство, тобто банки можуть бути класифіковані за різними ознаками. Наприклад, можна виділити такі банки як інвестиційні, інноваційні, ощадні, агропромислові тощо.

6. Банк - це ризикове підприємство. Це означає, що процес прийняття будь-якого рішення в сфері банківської діяльності містить у собі елементи ризику і здійснюється за наступною схемою: ризик - період очікування - прибуток або збиток [8].

Аналізуючи наведені характеристики, що відрізняють та/або спів ставляють банк з іншими суб'єктами господарювання можна зробити висновки, що банк є підприємством із особливим статусом. На відміну від інших підприємств при внесенні змін у деякі бізнес-процеси в банку спостерігаються слабкі зв'язки між його внутрішніми бізнес-процесами, якими можна знехтувати при впровадженні реінжинірингу в окремі бізнес-процеси. Тобто, бізнес-процеси банку як і комерційному підприємстві самостійні, що означає: якщо змінювати або навіть зовсім виключити будь-який бізнес-процес з переліку його діяльності, то такі організаційні зрушення мало чи навіть зовсім не будуть відображені в інших процесах діяльності банку. Таке трактування банку як комерційного підприємства особливого типу у подальшому дослідженні надає можливість вільно обирати окремі бізнес-процеси та впроваджувати в них реінжиніринг не розглядаючи інші, паралельні процеси діяльності.

Висновки. Виходячи з вище сказаного щодо необхідності вивчення банку як комерційного підприємства особливого типу, здійснено порівняння нині прийнятого змісту характеристик банку та на основі узагальнення існуючих характеристик визначено теоретичні аспекти банку в умовах застосування банку, що враховує розглянуті концептуальні підходи. Досить суттєвим є визначення банку як господарюючого суб'єкта з особливою організаційною структурою, що має паралельні бізнес-процеси діяльності. Отже, при застосуванні реінжинірингу в окремих бізнес-процесах, визначення його результативності та ефективності, не потребують

ретьного дослідження всієї діяльності банку та його системи управління. Реінжиніринг одного бізнес-процесу банку, позитивно чи негативно впливає лише на показники його фінансової діяльності.

Література

1. Лобігер Н.С. Розвиток банківської системи України в умовах економічної кризи / Н.С. Лобігер // Бизнес Информ. – 2009. - № 11 (2). – С. 53-55.
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000р. Офіц. вісн. України. – 2001. – № 1-2. – Ст. 1.
3. Большой экономический словарь [сост. А. Б. Борисов].– М. : Книжный мир, 2004. – 895 с.
4. Енциклопедія банківської справи України // За ред.: В.С. Стельмах. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
5. Беллон Ж.-Б. Банков больше не существует: размышления в банковской деятельности / Ж.-Б. Беллон, О. Пастере // Банки: мировой опыт. – №6. – 2004. – С. 13-16.
6. Дьюфи Г. Размывание границ банковского сектора / Г. Дьюфи // Банки: мировой опыт. – №5. – 2002. – С. 8-13.
7. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року. // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.
8. Азаренкова Г.М. Сучасні комерційні банки : персонал, розвиток, організація : [монографія] / Г.М. Азаренкова, Л.В. Дікань, Т.О. Новосельцева // За ред. проф. Л. В. Дікань. – Х. : Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2003. – 132 с.

Summary. In the article is considered the analysis of bank determinations, it is examined the search of special descriptions that a bank as business enterprise of a special type in the conditions of re-engineering application.

Keywords: bank, re-engineering, enterprise, business processes.

Стаття надійшла до редакції 05.11.2010